



Halk Kültürü Bilgi ve Belge Sistemi (HAGEM) Arşivinde Ordu Yöresi Halk Müziği Derlemeleri

Folk Music Compiles in Ordu Region in The Folk Culture Information and Document System (HAGEM) Archive

Onur YILMAZ¹

Geliş Tarihi: 09.10.2017 / Düzenleme Tarihi: 10.03.2018 / Kabul Tarihi: 15.03.2018

Özet

Bir yörede söylenen türkülerin bütün yurda yayılmasında ve benimsenmesinde derleme çalışmaları büyük paya sahiptir. Bugüne kadar resmî kurumlar aracılığıyla sahaya çıkılarak binlerce türkü derlenmiş; bu türküler koro, radyo ve televizyon yayınları aracılığıyla yurdun dört bir yanındaki vatandaşlara dinletilmiştir. Türkiye’de resmî olarak Ankara Devlet Konservatuarı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, TRT bu derleme çalışmalarını belirli bir program çerçevesinde gerçekleştirmiş ve toplanan türkülerini arşivlerine almışlardır.

Ordu yöresi, halk müziği kültürü açısından oldukça zengin bir repertuvara sahiptir. Bu durumun oluşmasında coğrafi konumun ve yayılışın büyük bir etkisi vardır. Ayrıca içerisinde barındırdığı farklı kültür etkenleri de bu zenginliği oluşturan diğer önemli unsurlardır. Bu unsurları gerçekleştirilen derleme çalışmalarında tespit etmek mümkündür. Bu çalışmamızda Kültür ve Turizm Bakanlığının 6-15 Mayıs 1983 tarihlerinde Ordu yöresinde gerçekleştirdiği halk müziği derleme kayıtlarının "ayrıntılarını" ilk defa ortaya koymuş olacağız.

Anahtar kelimeler: Halk Müziği, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ordu, Derleme.

Abstract

Compiling studies have a great importance in spreading and adopting the folk songs sung in a region. Until today, thousands of folk songs were compiled by visiting the region via official foundations and the citizens all around the country have had chance to listen to these folk songs via chorus, radio and television broadcasts. In Turkey, Ankara State Conservatory, The Ministry of Culture and Tourism, TRT (Turkish Radio and Television Corporation) conducted these compiling studies in a certain program schedule and put these folk songs into their archives.

Ordu region has a rich repertoire in terms of folk music culture. Geographic location and spreading have a significant effect on this situation. Also, different culture components in Ordu are the other important elements in these wealth. It is possible to confirm these components in the compiling studies performed. In this study, we are going to present "the details" of the compiling studies of folk songs which were conducted in Ordu region between 6-15 May 1983 by the Ministry of Culture Tourism.

Key words: Folk Song, The Ministry of Culture and Tourism, Ordu, Compilation.

1. Giriş

Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte millî kimliğin ortaya çıkarılması amacıyla "halka doğru" bir yöneliş gerçekleştirilmiştir. Aslında bu yönelişin temellerinin Cumhuriyetin hemen öncesinde Ziya Gökalp tarafından atıldığını biliyoruz. Gökalp millî şuurun, millî ruhun uyandırılmasında, millî kültürün ortaya çıkarılmasında, Alman filozofu Herder gibi, halk hayatına gidilmesi gerektiğini öne sürer (Çobanoğlu, 2010: 45).

Bu yönelişin amacına ulaşması için folklorik unsurların tespit edilmesine, toparlanmasına ve değerlendirilmesine yönelik çalışmalar başlatılmıştır. Halk müziği derlemeleri konusunda yapılan ilk ciddi çalışma İstanbul Belediyesi Konservatuarınca 1926-1929 yıl aralığında dört derleme gezisi şeklinde gerçekleştirilmiştir. İkinci çalışma ve en önemli çalışma Muzaffer Sarısözen yönetiminde Ankara Devlet Konservatuarı tarafından 1937-1951 yılları arasında yedi derleme gezisi şeklinde düzenlenmiştir. 1967 yılında TRT'nin düzenlediği derleme gezileri bu alandaki diğer bir kurumsal çalışmayı oluşturmaktadır. Türkülerin derlenmesi konusunda gerçekleştirilen son çalışmayı, Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı olarak 1970'lerde kurulan kısa adı HAGEM olan Halk Kültürünü Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü gerçekleştirmiştir. Yurt içi ve yurt dışında folklor ürünlerinin derlenmesi konusunda önemli saha araştırmaları yapılmıştır.

HAGEM, bu araştırmalar sırasında toplamış olduğu folklorik ve etnografik nitelikli binlerce malzemeyi arşivleyerek araştırmacılar için önemli bir kaynak yaratmıştır. Kurum, bugüne kadar birçok kez yeniden yapılandırılmış bugünkü şekliyle Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü (ARAGEM) ismiyle aynı bakanlık bünyesinde çalışmalarına devam etmektedir. Çalışmamızda ayrıntılarına ulaştığımız arşiv malzemeleri ise ARAGEM'e bağlı Halk Kültürü Bilgi ve Belge Merkezi'nde yer almaktadır. Kurum, HAGEM ismiyle faaliyet gösterdiği dönemde 1. Türkiye Folklor Taramasını 1990'lı yılların başlarında

¹ Hacettepe Üniversitesi, Türk Halkbilimi Bölümü, Doktora Öğrencisi, Ankara, Türkiye
E-Posta: folklorist@outlook.com.tr

tamamlayabilmiştir. Bu tarama yaklaşık 20 yıl sürmüştür, bu süre içerisinde Ordu'da da halk müziği derlemeleri gerçekleştirilmiştir.

2. Yöntem

2.1. Amaç

Bu çalışmanın amacı, Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı Halk Kültürü Bilgi ve Belge Sistemi'nde yer alan Ordu yöresine ait halk müziği derleme kayıtlarının ayrıntılarını ortaya çıkararak, Ordu yöresi halk müziği repertuarına katkılar sunmaktır.

2.2. Araştırma Metodu

Çalışma, Halk Kültürü Bilgi ve Belge Sistemi'nde gerçekleşen iki haftalık bir "kayıt dinleme" sürecinin sonrasında şekillenmiştir. Öncelikle Ordu yöresine ait bantlar tespit edilmiştir. Daha sonra bu bantların dijitalize edilerek bilgisayar ortamına aktarıldığı kayıtlar sırasıyla dinlenerek ayrıntılar ortaya çıkarılmıştır.

2.3. Sınırlılıklar

Çalışma, arşiv kullanım kuralları gereğince belirli sınırlılıkları beraberinde getirmektedir. Nitekim dinleme sırasında türkülerle ilgili aşağıda yer alan "türkü adı, kaynak kişi ve bu isimlere ait bilgilerle türkünün kimden alındığı" bilgileri dışında herhangi bir bilginin not alınmasına izin verilmedi. Dolayısıyla çalışmamız tablo ağırlıklı bir boyut kazandı. Türkülerin söz varlığını da notlarımız arasına taşıyabilseydik, daha derinlemesine değerlendirmelerde bulunabilecek imkana sahip olacaktık. Mevcut sınırlılıklar çalışmamızın başlığını bu yönde oluşturmamızı sağladı.

3. HAGEM'in Ordu Yöresi Halk Müziği Derleme Çalışması

Ordu'da yapılan derlemeler hakkında bugüne kadar herhangi bir rapor yayımlanmamış ve ses bantlarının detayları çıkarılmamıştır. HAGEM tarafından gerçekleştirilen Ordu'daki halk müziği derlemesi çalışmaları, 1983 yılında 6 Mayıs-15 Mayıs tarihleri arasında gerçekleşmiştir. Derlemeyi yapanlar o günkü şekliyle HAGEM'e bağlı Millî Folklor Araştırma Dairesi Halk Müziği ve Oyunları Şubesi Folklor Araştırmacısı İsmet Doğan ve aynı dönemde Erzurum İl Kültür Turizm Müdürlüğü'nde Folklor Araştırmacısı olarak görev yapan Salih Turhan'dır. Ayrıca derleme ekibinde Zümrüt Nahya, Kazım Güner, Reha Medin ve Tayfun Güney gibi yöreyi tanıyan kılavuz isimler de yer almıştır (Turhan, 2007: 18). Kaynak isimler arasında İhsan Gürdal ve A. Hamdi Bacinoğlu gibi yörede tanınmış isimler de yer almaktadır. Çalışmanın ilk kaydı bu iki isimle yapılan görüşmeyle başlamakta ve ilimizin müzik kültürü hakkında bilgi alınmaktadır. Ayrıca diğer kaynak isimlerin bazılarında da buldukları yörenin âdetleri ve müzik kültürü hakkında bilgi alınmıştır. Bantların bir kısmında kötü muhafazadan sebep silinmeler mevcuttur. Kaynak kişi isimleri, kayıtların alındığı yerlerle türkülerin bazı sözleri tam olarak anlaşılammamaktır.

4. HAGEM Arşivinde Yer Alan Ordu Yöresi Halk Müziği Derlemelerinin Ayrıntıları

Türkü Adı	Kaynak Kişi	İcra Biçimi	Kimden
Çambaşı'nda Çarşılar	İhsan Gürdal	bağlamayla	-----
Metelik Oyun Havası	İhsan Gürdal	bağlamayla	-----
Kızılırmak Türküsü	İhsan Gürdal	bağlamayla	-----

Şekil 1. Bant No: B1983.0065 Tarih: 06.05.1983 Süre:32.58 Derleyen: İsmet Doğan

Bantın önemli bir kısmında kaynak isimler tarafından Ordu yöresi müzik kültürüyle ilgili görüşler bildirilmiştir. Ahmet Hamdi Bacinoğlu da bu görüşmede yer almaktadır.

Türkü Adı	Kaynak Kişi	İcra Biçimi	Kimden
Sözsüz Oyun Havası	A.Hamdi Bacinoğlu	bağlamayla	Aga Yunus
Kaymakam Türküsü	A.Hamdi Bacinoğlu	bağlamayla	-----
Gürcü Oyun Havası	A.Hamdi Bacinoğlu	bağlamayla	-----
Annem Bana Entari Dikti (Gürcüce ²)	A.Hamdi Bacinoğlu	bağlamayla	-----

Şekil 2. Bant No: B1983.0066 Tarih: 06.05.1983 Süre: 25.22 Derleyen: İsmet Doğan, Salih Turhan

² Gürcüce kayıtlarda "türkü, oyun havası, ağıt" gibi Türkçe olarak adlandırdığımız geleneksel müzik (traditional music) adlandırmaları ve türe yönelik kavramlar aynen kullanılmıştır. Bunların kayıt altına alınan dildeki karşılıkları kaynak kişilerce verilmemiştir.

Türkü Adı	Kaynak Kişi	İcra Biçimi	Kimden
Gogitidze Recep'in Türküsü	Cemal Şahin	enstrümansız	-----
İlahi	Süleyman Pilgir	enstrümansız	-----

Şekil 2.1. Tarih: 07.05.1983 Yer: Korgan, Yeşilalan İlkokulu

Bu bantta yer alan kaynak kişilerin tamamı Batum muhaciridir. Ordu'daki Gürcü yurttaşlarımızın kültürünü göstermesi açısından önemlidir. Kaynak isimlerden Gürcü kültürü konusunda bilgi de alınmıştır. Korgan kaynak kişilerinde belirgin olarak ağır özelliklerine rastlanmaktadır. Bir önceki bantın devamı olup birbirini takip eden günlerde iki ayrı yerde kayıt alınmıştır. Kaynaklarda (Can ve Turhan, 2007: 15) Aga Yunus (ya da Baba Yunus) lâkabıyla zikredilen isme ait bir ezgi daha tespit edilmiştir. Bu ezgi sözsüz olup karşılama havası şeklindedir.

Türkü Adı	Kaynak Kişi	İcra Biçimi	Kimden
Yedi Yerde Oğul Vermiş Arıyım	Cemal Başlı	enstrümansız	-----
Gördün Mü Memet Tekçe Mezarı	Cemal Başlı	enstrümansız	-----

Şekil 3. Bant No: B1983.0067 Tarih: 07.05.1983 Süre: 32.59 Yer: Korgan, Yeşilalan İlköğretim Okulu

Türkü Adı	Kaynak Kişi	İcra Biçimi	Kimden
Efiloğlu Havası	Celal Yelkovan	bağlama ve kaşık eşliğinde	-----
Ordu Karşılması (sözsüz)	Mustafa Çalgıç	bağlamayla	-----
Metelik Oyun Havası	Celal Yelkovan	bağlamayla	-----

Şekil 3.1. Tarih: 08.05.1983 Yer: Kumru, Ortaca Köyü

Korgan'da kaynak kişi Cemal Başlı'dan alınmış türküler uzun hava formundadır. Bu türkülerin hikâyeleri de mevcut olup Niksar'la bağlantılı türkülerdir. Kumru'da yapılan derlemeler bağlama eşliğinde alınmıştır ve bağlama icrasının diğer kayıtlara göre oldukça güçlü olduğu tespit edilmiştir. Yine kayıt altına alınan eserleri incelediğimizde, karşılama oyun havasının yörede oynandığı sonucuna ulaşabiliyoruz. Kaynak isim Mustafa Çalgıç'tan yörenin düğün âdetleri hakkında bilgi alınmıştır. Metelik havası, Karadeniz Bölgesinde aynı isimle bilinen havadır. Sözler farklı olup ezgi aynıdır.

Türkü Adı	Kaynak Kişi	İcra Biçimi	Kimden
Kürdün Kızı	Osman ³	bağlamayla	-----
Oy Dereler Tepeler	Osman (?)	enstrümansız	-----
Sarı Yâni	Osman (?)	enstrümansız	-----
A Kız Sana Kolluk Alayım Mı?	Celal Yelkovan	bağlamayla	-----
Kız Saçların Irgandır	Mustafa Çalgıç	bağlama ve kaşık eşliğinde	-----
İrmak Kenarı Türküsü	Mustafa Çalgıç	bağlama ve kaşık eşliğinde	-----

Şekil 4. Bant No: B1983.0068 Tarih: 08.05.1983 Süre: 26.49 Yer: Kumru, Ortaca Köyü

Oy Dereler Tepeler türküsü, sözlerinden anlaşıldığı kadarıyla eşkiya havası olup zeybek havası özellikleri barındırmaktadır. A Kız Sana Kolluk Alayım Mı türküsü, Sevdiğime Varamadım türküsüyle (Can ve Turhan, 2007: 202) aynı ezgiye sahiptir. Bu türkü çok uzun olup derleme ekibi tarafından icra yarıda durdurulmuştur. Kız-erkek atışmalı türkü özelliğine sahiptir. Sarı Yâni türküsü eşkiya havası olup, Piçoğlu Osman'a ait Trabzon'dan Çıktım türküsüyle (TRT Repertuar No: 02948) aynı ezgiye sahiptir. Bu türkünün sözlerine Kuzeydoğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar adlı kitapta rastladığımızı bildirmeliyiz (Caferoğlu, 1994: 52). Kürdün Kızı, Kız Saçların Irgandır ve İrmak Kenarı Türküsü sözlü oyun havasıdır.

Türkü Adı	Kaynak Kişi	İcra Biçimi	Kimden
Åşık Havası	Muharrem Güvendi	bağlamayla	Seyit Nizamoğlu
Deyiş	Muharrem Güvendi	bağlamayla	Viranî
Deyiş	Muharrem Güvendi	bağlamayla	Seyit Nizamoğlu
Deyiş	Muharrem Güvendi	bağlamayla	Gülabi
Samah Havası	Muharrem Güvendi	bağlamayla	-----
İmece Havası	Ali Kantar	enstrümansız	-----
Methi'nin Bıyıkları	Ali Kantar	enstrümansız	-----

Şekil 5. Bant No: B1983.0069 Tarih: 09.05.1983 Süre: 31.43 Yer: Ünye, Göbünalçı Köyü, Gocuklu Mah. Derleyenler: İsmet Doğan, Kazım Güner, Reha Medin, Tayfur Güney (rehber)

Kaydın alındığı sırada kaynak kişi Muharrem Güvendi aslen Giresun/Dereli'den olup Ünye'de misafir olarak bulunmaktadır. Samah havası çalınırken Ali Kantar ve Mehmet Erkuş ayın yapıyor. Bu hava semahın bütün bölümlerini barındırıyor.

³ Bu kaynak kişinin soyadı kayıtlarda belirtilmemiştir.

Bunlar; ağırlama, koçaklama, çabuklama, alaçam, çabuklama, dua, bitiş. İmece Havası ve Methi'nin Bıyıkları türküleri Akkuş'un Gürgenleri ile aynı ezgiye sahiptir. Methi'nin Bıyıkları eşkıya havası olup hikâyesi de anlatılmaktadır. Bu türkünün de sözleri Kuzeydoğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar kitabında mevcuttur (Caferoğlu, 1994: 32).

Türkü Adı	Kaynak Kişi	İcra Biçimi	Kimden
Kına Türküsü	Ali Kantar	enstrümansız	-----
İlahi	Ali Kantar	enstrümansız	-----
Samah Havası (ağırlama)	Nurettin Çelebi ⁴	bağlamayla	-----
Samah Havası (alaçam)	Nurettin Çelebi	bağlamayla	-----
Sofî Mezhebimi Niçin Sorarsın?	Nurettin Çelebi	bağlamayla	-----

Şekil 6. Bant No: 1983.0070 Tarih: 09.05.1983 Süre: 25.38 Yer: Ünye, Göbünalçı Köyü

İlahi olarak kayda alınan ezginin ölü yıkanırken okunduğu belirtiliyor; ağıt özelliğindedir. Ünye'de kayıt altına eserlerin bir kısmı Ordu yöresi Alevî kültürünü göstermesi açısından önemlidir.

Türkü Adı	Kaynak Kişi	İcra Biçimi	Kimden
Efiloğlu Havası	Selahattin Gök	bağlamayla	-----
Meşelikte Yavrum	Selahattin Gök	bağlamayla	-----
Yıkılğan'ın Armudu	Selahattin Gök	bağlamayla	-----
Yayladan Mı Geliyon?	İsmailoğlu	bağlamayla	-----

Şekil 7. Bant No: B1983.0071 Tarih: 10.05.1983 Süre: 18.21 Yer: Ordu, Akkuş, Salur? Köyü

Bu bantın önemli bir kısmı silinmiş durumdadır. Bazı bölümlerden ayrıntılarını çıkarabildiğimiz eserler Şekil 7.'deki gibidir.

Türkü Adı	Kaynak Kişi	İcra Biçimi	Kimden
Arkasından Yukarı Asılı Saçlar	Ali Tetik ⁵	kemençeyle	-----
Gelin Ağılatma ve Yol Havası	Ali Tetik	kemençeyle	-----

Şekil 8. Bant No: B1983.0072 Tarih: 11.05.1983 Süre: 27.33 Yer: Fatsa, Duayeri Köyü

Türkü Adı	Kaynak Kişi	İcra Biçimi	Kimden
Bozdağlı Uzun Ali'nin Türküsü	Şah İsmail Altuncam ⁶	kemençeyle	-----
Bolaman Deresi Yasun Akar	Hasan Bayar ⁷	bağlamayla	-----

Şekil 8.1. Yer: Fatsa Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü

Aynı gün içerisinde iki farklı yerde kayıt alınmıştır. Kemençeci Ali Tetik, Batum muhaciridir. Kayıttan önce yapılan görüşmede, Trabzonlu kemençe sanatçısı Ferhat Özyakuboğlu'ndan radyo kayıtları dinlediğini belirtiyor. Konuşma ve türkülerinde ağız özellikleri oldukça belirgindir. Gelin ağılatma ve yol havası sözsüz olup serbest bir girişten sonra ritimli bir yapıya geçiyor. Şah İsmail Altuncam'ın söylediği türkü ağıt formunda olup hikâyesi de mevcuttur. Bolaman Deresi türküsü, derenin taşmasıyla kaybolanlar için yakılmış bir ağıttır.

Türkü Adı	Kaynak Kişi	İcra Biçimi	Kimden
Koyunu Suya İndirme Havası	Ali Haniilçe	kaval eşliğinde	-----
Hatipoğlu Türküsü	Halil Yavuz	kaval eşliğinde	-----
Torunoğlu Ezgisi (sözsüz)	Ali Haniilçe	kaval eşliğinde	-----
Gidiyom Ayan Ayan	Kâni Coşkun ⁸	bağlamayla	-----
Perşembe Çifte Pazar	Kâni Coşkun	bağlamayla	-----
Ay Doğan Ayar Ayar	Kâni Coşkun	bağlamayla	Osman Düzkaya
Dursun Ağa'nın Türküsü	Mustafa Şen ⁹	bağlamayla	-----

Şekil 9. Bant No: B1983.0073 Tarih: 12.05.1983 Süre: 30.15 Yer: Aybastı, Pelitözü Köyü

⁴ Kaynak Kişi: Nurettin Çelebi, 21 yaşında, Ünye/Keş Köyü.

⁵ Kaynak Kişi: Ali Tetik, 43 yaş, Fatsa/Yusuflu Köyü.

⁶ Kaynak Kişi: Şah İsmail Altuncam, 51 yaş, Fatsa/Kabakdağı Köyü, Memur.

⁷ Kaynak Kişi: Hasan Bayar, 34 yaş, Halk Eğitim Merkezi Müdür Yardımcısı.

⁸ Kaynak Kişi: Kâni Coşkun, Yakacık Köyü.

⁹ Kaynak Kişi: Mustafa Şen, 40 yaş, Aybastı/ Esenli Mah.

Mehmet Tokat, Hatipoğlu türküsünün hikâyesini anlatıyor. Dursun Ağa'nın türküsü, Hatipoğlu havası formundadır.

Türkü Adı	Kaynak Kişi	İcra Biçimi	Kimden
Alınan Oldu Alınan	Ali Kaya ¹⁰	enstrümansız	-----

Şekil 10. Bant No: B1983.0074 Tarih: 12.05.1983 Süre: 30.52 Yer: Aybastı, Pelitözü Köyü

Türkü Adı	Kaynak Kişi	İcra Biçimi	Kimden
Gürgen Yaprak Açmamış	Şükrü Göç	kaval eşliğinde	-----
Yayla Yaylaya Bakar	Şükrü Göç	kaval eşliğinde	-----
Ay Şu Gedikten Doğmaz Mı	Şükrü Göç	enstrümansız	-----
Emine Türküsü	Şükrü Göç	enstrümansız	-----
Hatipoğlu Türküsü	Gülderen Bölük ¹¹	bağlamayla	-----
Armut Dalda Dal Yerde	Gülderen Bölük	bağlamayla	-----

Şekil 10.1. Yer: Gököy, Kozören Köyü

Aynı gün içerisinde iki farklı yerde çalışılmıştır. Alınan Oldu türküsü ağıt-destan formunda olup, Şu Akkuş'un Gürgenleri türküsüyle (Can ve Turhan, 2007: 207) aynı ezgiye sahiptir. Türkünün hikâyesi de mevcuttur. Şükrü Göç'ün türkülerine, Hüseyin Ertaş (43 yaş) kavayla eşlik ediyor.

Türkü Adı	Kaynak Kişi	İcra Biçimi	Kimden
Elimi Çaldım Eteğime(kına)	Gülderen Bölük	bağlamayla	-----
Ufak Ufak Şekerim	Şükrü Göç	enstrümansız	-----
Seher Yeli (uzun hava)	Şükrü Göç	enstrümansız	-----
Karagöl Havası (sözsüz)	Hüseyin Ertaş	kaval eşliğinde	-----
Sivastopol Havası	Hüseyin Karakoç ¹²	kaval eşliğinde	-----
Yol Havası (sözsüz)	Hüseyin ¹³ Erdoğan	dilsiz kaval eşliğinde	-----
Gelin Başı Göçürme(sözsüz)	Hüseyin Erdoğan	dilsiz kaval eşliğinde	-----
Evleri Yakın Yarım	Nazım Erdoğan ¹⁴	enstrümansız	-----
Samah Havası	Nuri Akkoyun	bağlamayla	-----

Şekil 11. Bant No: B1983.0075 Süre: 30.51 Yer: Gököy, Kozören Köyü

Samah havası sözlü olup; ağırlama, samah, alaçam bölümlerinden oluşur. Kına türküsü oldukça uzundur.

Türkü Adı	Kaynak Kişi	İcra Biçimi	Kimden
Bana Söyle Derler	Hasan Akkoyun	bağlamayla	-----
Aldanma Şahinim ¹⁵	Hasan Akkoyun	bağlamayla	Âşık Veysel

Şekil 12. Bant No: B1983.0076 Süre: 33.01 Yer: Gököy, Kozören Köyü

Türkü Adı	Kaynak Kişi	İcra Biçimi	Kimden
Toztepe'nin Taşları	Remzi Delice	bağlamayla	-----
Attım da Vuramadım	Mehmet Gündoğdu	bağlamayla	-----
Dere Geliyor Dere	Ahmet Baraziz(?) ¹⁶	enstrümansız	-----
Nazmiye	Remzi Delice	bağlamayla	-----
Irmağın Kenarında	Hamit Kahraman ¹⁷	bağlamayla	-----
Alabaş Türküsü	Abdullah Öztürk	enstrümansız	-----

Şekil 12.1. Tarih: 14.05.1983 Yer: Mesudiye, Üçyol

¹⁰ Kaynak Kişi: Ali Kaya, 48 yaş, Zaferi Milli Köyü, İnşaat ustası.

¹¹ Kaynak Kişi: Gülderen Bölük, 15 yaş, Gököy/Kozören Köyü.

¹² Kaynak Kişi: Hüseyin Karakoç, 55 yaş.

¹³ Kaynak Kişi: Hüseyin Erdoğan, 44 yaş.

¹⁴ Kaynak Kişi: Nazım Erdoğan, 13 yaş, (Hüseyin Erdoğan'ın oğlu).

¹⁵ Kayıtta Âşık Veysel'e ait olduğu söylenen Aldanma Şahinim adlı eser, Âşık Veysel'e ait bilinen eserler arasında mevcut değildir. Aldanma Cahilin adlı şiiri olabilir. Arşivden sözleri alamadığımız için karşılaştırma yapamıyoruz.

¹⁶ Kaynak Kişi: Ahmet Baraziz?, 42 yaş. Soyad, kayıttaki bozulmalar sebebiyle tam olarak anlaşıl原因amıştır.

¹⁷ Kaynak Kişi: Hamit Kahraman, 51 yaş.

Türkü Adı	Kaynak Kişi	İcra Biçimi	Kimden
Ordu'nun Sokakları	Selami Bayrak ¹⁸	bağlamayla	-----
O Yarimin Saçları	Selami Bayrak	bağlamayla	-----
Fındık Toplar Sepete	Celal Uğurlu ¹⁹	bağlamayla	-----

Şekil 12.2. Tarih: 15.03.1983 Yer: Ulubey, Yukarı Kızılın Köyü

Kozören Köyü'nde alınan kayıtlarda Alevî kültürünün etkileri görülmektedir. Bana Söyle Derler semah havası formundadır. Dere Geliyor Dere horon havasıdır. Attım da Vuramadım türküsü "yar yar yar aman" adıyla bilinen (URL) yöreye ait horon havasıyla aynı ezgiye sahiptir. Mesudiye kayıtlarında bağlamaları icra eden Celal Aydoğdu'dur. Toztepe'nin Taşları türküsü Şu Akkuş'un Gürgenleri türküsüyle aynı ezgiye sahiptir. Dere Geliyor Dere türküsünün olduğu bantta bozulmalar vardır. Alabaş Türküsü köpeğe yakılmış bir ağıttır. Yukarı Kızılın kayıtları, Şevki Eren'in evinde alınmıştır. Ordu'nun Sokakları adlı türkü karşılama havasıdır.

Türkü Adı	Kaynak Kişi	İcra Biçimi	Kimden
Bülbül Gelir Kona Kona	Cihan Uğurlu	bağlamayla	-----
Kiraz Türküsü	Abdullah Güngör ²⁰	enstrümanlı	-----
Bağlar Türküsü	Abdullah Güngör	enstrümanlı	-----
Türkü Söylerim Türkü	Abdullah Güngör	enstrümanlı	-----
Evim Evime Bakar	Abdullah Güngör	enstrümanlı	-----
Kızım Türküsü	Abdullah Güngör	enstrümanlı	-----
Boztepe'nin Ardında İnek Güderim	Arif İnanlı ²¹	bağlamayla	-----
Yol Havası (sözsüz)	Ali Yıldırım ²²	kaval eşliğinde	-----
Karagöl Havası (sözsüz)	Ali Yıldırım	kaval eşliğinde	-----

Şekil 13. Bant No: B1983.0077 Süre: 19.20 Yer: Ulubey, Yukarı Kızılev Köyü

Kızım Türküsü, evlendirme üzerine yazılmış ana-kız atışmasıdır. Kiraz Türküsü, Bağlar Türküsü, Evim Evime Bakar tek dörtlüğe sahiptir.

5. Sonuç

Arşiv numaraları B1983.0065-B1983.0077 aralığında olan toplam 13 bantta Ordu'nun halk müziği derlemeleri yer almaktadır. Bantların toplam süresi 6 saat 5 dakikaya denk gelmektedir ve 83 türkü yer almaktadır. Çalışmalar; Ordu(Merkez), Korgan (Yeşilalan), Kumru (Ortaca), Ünye (Göbünalçı), Akkuş (Salur?), Fatsa(Merkez, Duayeri), Aybastı (Pelitöz), Gököy (Kozören), Mesudiye (Üçyol), Ulubey (Yukarı Kızılın)'de 37 kaynak kişiyle gerçekleştirilmiştir.

Kaynak isimlerin çoğu türkülerini bir enstrüman eşliğinde bantlara okumuştur. Türkülere eşlik eden enstrümanlar bağlama, kaval ve kemençedir. Bağlama genel olarak derlemenin yapıldığı bütün sahalarda yer alırken; kaval kayıtlarının tamamı coğrafi olarak iç kesimde kalan sahalarda alınmıştır. Kemençe kayıtlarının tamamı ise Fatsa'da alınmıştır. Ordu'da özellikle sahil kesimde yaygın enstrüman olan klânet, kayıtlara hiç girmemiştir. Bazı kayıtlar solo enstrümanla alınmış, bir kısmı da enstrümanlı bir şekilde, sadece vokalle kaydedilmiştir. Kayıtlardaki türkülerini genel olarak eşkiya havaları (Efiloğlu, Hatipoğlu, Torunoğlu); oyun havaları (fingil, Gürcü oyunları, horonlar, karşılama, metelik); dinî içerikli havalar (değiş, ilahi, semah); ağır havalar (Cezayir ve Sivastopol havaları, destan-ağıt, Karagöl havası, koyunu suya indirme, yol havası); kına türkülerini; imece havaları ve atışmalı türküler olarak sınıflandırabiliriz.

Kayıtlarda A. Hamdi Bacinoğlu'ndan ve Korgan kaynak isimlerinden derlenen Gürcüce ağıt ve oyun havası derlemelerinin yapılması, yöredeki Gürcü kökenli yurttaşlarımızın müziklerinin kayıt altına alınması, kültürel zenginliğimizi meydana getiren farklılıkların çalışmada gösterilmesi açısından dikkat çekicidir. Ayrıca sözlerin Gürcüce ancak sözün şekil özelliklerinin Türklere özgü türkü, ağıt formunun özelliği olan 7'li ve 11'li heceye dayanması bir sentezin oluştuğunu bizlere göstermektedir. Bu derleme çalışması sırasında dikkat çekici bir diğer nokta da yöredeki Alevî kültürüne çalışmada yer verilmesidir. Gököy (Kozören) ve Ünye (Göbünalçı)'de yapılan kayıtlarda deyiş ve semahlar kayıt altına alınmış, kayıt sırasında ayin de gerçekleştirilmiştir. Semahlar uzun bir şekilde icra edilmiş ve kendi içerisindeki ağırlama, çabuklama, alaçam, dua ve bitiş bölümleri düzene uygun biçimde gösterilmiştir. Karadeniz Bölgesinde Alevî yerleşimlerinin sınırlı olduğunu ve bunların yaşayışlarının diğer bölgedeki Alevî yurttaşlarımızdan farklılıklar içerdiğini biliyoruz. Bu manada kayıtlarda verilen bilgilerin karşılaştırmalı çalışmalarda önemli veriler ortaya koyabileceğini düşünüyoruz. Bunlarla birlikte eşkiya havaları da kayıtlarda önemli yer tutmaktadır. Özellikle iç kesimlerde alınan kayıtlarda bu havalara rastlanmış ve bu türkülerin hikâyeleri de eklenmiştir. Derlemeler sırasında her yaşta kaynaktan yararlanılmıştır. Bunlar arasında çocuk

¹⁸ Kaynak Kişi: Selami Bayrak, 25 yaş, Ulubey/ Ohtamış Köyü.

¹⁹ Kaynak Kişi: Celal Uğurlu, 18 yaş.

²⁰ Kaynak Kişi: Abdullah Güngör, 78 yaş, Ulubey/Dikenlice. (Bu köy günümüzde Gürgente ilçesi sınırlarındadır.)

²¹ Kaynak Kişi: Arif İnanlı, 26 yaş.

²² Kaynak Kişi: Ali Yıldırım, 43 yaş, Çoban.

yaşta isimler de vardır. Dikkatimizi çeken önemli bir nokta kaynak isimler arasında kadınların olmamasıdır. Genel olarak derleme çalışmalarımızın en önemli eksikliklerinden biri kadın kaynakların olmayışı veya yetersiz oluşudur. Bir toplum içerisinde cinsiyetlerin sosyal yaşamdaki konumu, folklor ürünlerinin içerisinde karakteristik özelliğini barındırır, yansıtır. Nitekim Karadeniz Bölgesi ülkemizde kadınların sosyal yaşamda en aktif olduğu bölgedir. Bu açıdan Ordu'da HAGEM tarafından gerçekleştirilen derlemeler de önemli bir yönüyle eksik kalmıştır.

Çalışma sonrasında elde ettiğimiz yukarıdaki verilerle Halk Kültürü Bilgi ve Belge Sistemi'nde yer alan türkülerin çok az bir kısmının Ordu Türküleri Repertuarı'nda yer aldığını görmekteyiz. Bu anlamda sınırlı bir çalışma sonrasında ayrıntılarını ilk kez paylaştığımız çalışmamızın "yeni ve daha kapsamlı çalışmalara kapılar açmasını" umuyoruz.

Kaynakça

Caferoğlu, Ahmet (1994), *Kuzeydoğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar*, Ankara: TDK Yayınları.
Can, Taner ve Turhan, Salih (2007), *Ordu Türküleri*, Ankara: Ordu Belediyesi Kültür Yayınları.
Çobanoğlu, Özkul (2010), *Halk Bilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihinin Giriş*, Ankara: Akçağ Yayınları.
URL: [Erişim: 15.9.2017] <https://www.youtube.com/watch?v=mbfwrpnxeUI>

Summary

A "right to the people" orientation has been realized in order to uncover the national identity with the establishment of the Republic. Studies to identify, recover and evaluate folkloric elements have been initiated to achieve the target of this orientation. The first serious work made on folk music collections were performed by Istanbul Municipality Conservatory in the year 1926-1929 in the form of four compilation trips. The second study and the most important work were organized by the Ankara State Conservatory under the direction of Muzaffer Sarısözen in the form of seven compilation trips between 1937-1951. The compilation trips organized by TRT in 1967 constitute another institutional study in this area. The most recent work on the compilation of the Turks has been carried out by the General Directorate of Research and Development of the Folk Culture, the short name is HAGEM, established in the 1970s under the Ministry of Culture and Tourism. Significant field research has been carried out on the compilation of folklore products both domestic and abroad. HAGEM has created an important resource for researches by archiving thousands of folkloric and ethnographic materials that were collected during these investigations. The institution continues to work under the same ministry as the General Directorate of Research and Development (ARAGEM), as it has been restructured many times to this day. The archival materials, which we have reached in detail in our work, are located in the Information and Document Center of the Folk Culture of ARAGEM.

The institution could be completed the 1st Turkey Folklore Scan in the early 1990s during the period in it operates under the name HAGEM. This scanning lasted about 20 years, during that time, folk music collections were also conducted in Ordu. We could not record the lyrics of folk songs according to the rules of archive usage that we got in our work. We must state that the ministry officials are very sensitive about the researcher's speech and notation but can not show the same sensitivity to the protection of tapes. Today, we can state that the tapes are digitized and at least the possibility of loss or deletion of existing ones is minimized in the archives.

It is remarkable that the Georgian lament and folk dance which collected from source names and the recording the music of Georgian citizens in the region in terms of showing specialities of different cultures in the studies. Another remarkable point during this review is that the Alevi culture in the region is included in the study. The sayings and semahs were recorded and the ceremony took place during the recording, in the records made in Gökçöy and Ünye. Semahlar has been performed for a long time and its parts have been shown appropriately. However, the bandit tones also have an important place in the records. Especially the tones were encountered in the records taken in the inner parts and the stories of these folk songs were added.

It was benefited from the source at almost every age range during the compilation. There are names a children among these. An important point that attracts our attention is the shortcoming of women among the source names. One of the most important shortcomings of our compilation studies is the absence or inadequacy of women's resources. The Black Sea Region is the region where women are most active in social life in our country. The compilations carried out by HAGEM in Ordu are also shortcoming in an important direction, in this respect. Only a small part of the Turks in the records are in Ordu Turks Repertory, and the other folk songs are expected to come to the light.